

УДК 73.03(477.83)

## ЛЬВІВСЬКИЙ МИСТЕЦЬ ЛЕОНАРД МАРКОНІ

Юрій Бірюльов

*У статті розглянуто творчість скульптора й архітектора Леонарда Марконі (1835–1899) – засновника і одного з чільних представників львівської школи монументально-декоративної скульптури XIX ст.*

*Ключові слова:* Леонард Марконі, архітектура, декор, композиція, Львів, різьба, скульптура, стилістика, статуя.

*This article is devoted to the analysis of the creative work of the sculptor and architect Leonard Marconi (1835–1899). He created a school of monumental decorative sculpture of the XIXth, that is very important for Lviv.*

*Keywords:* Leonard Marconi, architectura, decor, dimensional figure, composition, Lviv, sculpture, stylistic.

Початки життєвого й творчого шляху Леонарда Марконі пов'язані з Варшавою, де він народився в родині скульптора-італійця Ферранте Марконі. У робітні батька молодий Леонард отримав перші уроки і навички художньої майстерності. Згодом він продовжив своє навчання під керівництвом К. Гейдля у варшавській Школі образотворчого мистецтва (1856–1858) та у римській Академії святого Луки в майстерні А. Тадоліні (1859–1862). Упродовж наступних дванадцяти років (1862–1873) він працює у Варшаві, оздоблюючи переважно фасади й інтер'єри житлових будинків. Водночас виконує нагробки, вітварі для костелів і погрудні портрети<sup>1</sup>. У цей період творчості мистець перебував під впливом італійського неокласицизму, про що свідчить, зокрема, гіпсовий горельєф «Христос» (1860) зі збірки Львівської національної галереї мистецтв.

Із січня 1874 року Л. Марконі мешкав у Львові. Він – професор скульптури й орнаментального рисунка у Львівській політехніці (спочатку надзвичайний, а з 1893 року – звичайний професор). У 1885–1886 навчальному році обіймав посаду декана будівельного факультету цього навчального закладу. Викладаючи в Політехніці та працюючи з молодшими колегами у власній майстерні, Л. Марконі виявив себе першокласним педагогом. Серед його учнів було чимало відомих скульпторів, зокрема К. Клос, М. Корпаль, З. Лянгман, В. Бжег, М. Созанський, І. Вдовицький, Ф. Микульський, П. Гарасимович, А. Попель, П. Війтович. Усі вони свого часу працювали

його асистентами. Ім'я Марконі стало відомим за межами Львова й цілої Австро-Угорщини. 1885 року його обрали почесним членом Академії Пантеону в Римі.

Скульптурний доробок мистця головним чином пов'язаний з архітектурою. У Львові він тісно співпрацює з Ю. Захаревичем, вдало доповнюючи будови останнього монументально-декоративними елементами. «З прибуттям Леонарда Марконі до Львова орнаментика поширилася з небувалим до того часу розмахом, зумовивши необхідність естетичного оздоблення фасадів і створивши гарний смак», – зауважив у своєму вступі до каталогу львівської будівельної виставки 1892 року М. Ковальчук<sup>2</sup>.

Першими львівськими будівлями, які він оздобив, стали корпуси Політехніки, зведені за проектами Ю. Захаревича: хімічна лабораторія (нині – приміщення хімічного факультету, 1875–1876)<sup>3</sup> і головний корпус (1876–1877). У першому випадку рельєфами прикрасив фасад і актову залу споруди, у другому – барельєфи алегоричного змісту розмістив над фасадними вікнами другого поверху, а аттик увінчав трифігурною алегоричною композицією «Інженерна наука, архітектура та механіка» (іл. 1).

Л. Марконі мешкав тоді в кам'яниці на вулиці Зигмунтовській, 10 (нині – вул. М. Гоголя), збудованій 1874 року за проектом Е. Ґалля, і, напевно, саме він оздобив її фасад статуями атлантів<sup>4</sup>. У той час скульптор експериментував із різними техніками й матеріалами. 1876 року відлив у гіпсі (у майстерні П.-Ґ. Дзаккі) портретний медальйон, погруддя і статую С. Ґощинського,

ЮРІЙ БІРЮЛЬОВ. ЛЬВІВСЬКИЙ МИСТЕЦЬ ЛЕОНАРД МАРКОНІ

взоруючись при їх виготовленні на по- смертну маску поета<sup>5</sup>. Тоді ж зробив моделі дерев'яних скульптур для бібліотеки й акто- вої зали Політехніки (реалізовані 1877 ро- ку Т. Сокульським), у білому пісковикі ви- різьбив погруддя А. Міцкевича (1880 року погруддя встановили на фасаді кам'яниці З. Ріхтмана по вул. А. Міцкевича, 14, те- пер – вул. Листопадового Чину)<sup>6</sup>.

У 1875–1876 роках мистець намагався вдосконалити технологію виконання сво- їх монументальних скульптур. Він створив власну рецептуру суміші гідралічного вап- на й портланд-цементу для виробничих по- треб невеликої фабрики в с. Велдіж (нині – с. Шевченкове Долинського р-ну Львівської обл.). Декілька відливів із такого матеріалу скульптур подарував у вересні 1876 року Міському художньо-промислому музею. У цьому ж році виконав з нового матеріа- лу фігури каріатид на фасаді Міського (Міщанського) казино на вул. Академічній (тепер – бібліотека діаспорної літератури на проспекті Шевченка; статуї не зберегли- ся); 1878 року – декор фасаду будинку по вул. Чарнецького (Винниченка), 28; у 1878– 1879 роках – ліпнину у вестибюлі та на схо- довій клітці будинку Галицького намісни- цтва<sup>7</sup> (тепер – приміщення Львівської облас- ної адміністрації по вул. Винниченка, 18).

У грудні 1877 року в циклі статей «Голос із міста», надрукованих у львівській газеті «Польський щоденник» («Dziennik polski») <sup>8</sup>, скульптор проаналізував практику вико- ристання пісковиків і вапняків із околичних кар'єрів Львова. На думку автора, експери- менти зі скульптурно-будівельними матері- алами виявилися, зважаючи на незначну стійкість доступних кам'яних порід до ат- мосферних впливів, часові затрати на по- шук якісніших пісковиків, досить ризикованими. Зразки своїх виробів у цементі й гід- ралічному вапні – рельєфи, медальйони, капітелі, балюстради та інше – Л. Марконі експонував того ж року на Крайовій аграрно-промисловій виставці у Львові<sup>9</sup>.

У статтях «Голос із міста» майстер під- дав критиці й програму оздоблення будин- ку Галицького крайового сейму, запропо- новану Ю. Гохберг'єром. Його зауваження місцева влада взяла до уваги і 1879 року

провела конкурс проектів скульптур для сейму. Обов'язкова програма, запропо- нована конкурсантам Крайовим відділом, чітко визначала сюжетно-алегоричний характер головних монументальних зоб- ражень. Наприклад, центральна скульп- турна композиція на аттику мала символі- зувати Законотворчість, що бере під опіку Русь (Галицьку Україну) і Польщу (Західну Галичину). За стилістикою твори мусили відповідати як архітектурній концепції та функціональному призначенню споруди парламенту, так і загальному духу акаде- мізму і пізнього класицизму. Переможці конкурсу – Л. Марконі, Ю. Горголевський, Ф. Микульський – того ж року спільно ви- конали декор головного фасаду (каріа- тиди, статуї левів, що тримали щити з гербами міст Львова, Кракова, Тарнова і Станіслава, поля з неоренесансними гро- тесками) і рельєфи на стінах головного залу засідань (нині – будинок Львівського уні- верситету) (іл. 2). Протягом наступних двох років (1880–1881) оздоблення сейму було завершено: за проектами Л. Марконі вико- нано ліпнину на стінах і колонах сходової клітки, у залі засідань встановлено крісла маршалка і депутатів, трибуна, виготовлені з дерева Т. Сокульським (не збереглися)<sup>10</sup>.

Маючи львівські замовлення, Л. Марконі упродовж 1876–1878 років працював ще у Бережанах на Тернопільщині, де на за- мовлення С. Потоцького реставрував у замковій каплиці алебастрові надгробки Сенявських XVII ст. і зробив новий алеба- стровий віттар (зруйнований 1940 року)<sup>11</sup>. З цього ж матеріалу близько 1878 року він вирізьбив камін у палаці С. Потоцького в Раю під Бережанами. Наприкінці цього ж року поставив колони у львівському палаці Дідушицьких по вул. Куркової, 15 (нині – вул. Лисенка)<sup>12</sup>, а наступного – доповнив сходові марші Галицького намісництва але- бастровою балюстрадою.

У 1879 році Л. Марконі почав різьбити з алебастру й головний віттар костелу фран- цисканок. Проект і моделі виготовив разом із Ю. Захаревичем, замовлення здійснив у майстерні Л. Шимзера. Цей неороман- ський віттар мав вигляд евхаристичного трону з великим куполом-балдахіном на

## ІСТОРИЯ

арках та п'ятьма мармуровими статуями ангелів (завершений 1887 року, не зберігся)<sup>13</sup>. У 1879–1880 роках на замовлення Володимира й Альфонсини Дідушицьких скульптор виготовив з алебастру неоготичні вівтарі й колону амвона для костелу в Заріччі, поблизу Ярослава (тепер – територія Підкарпатського воєводства Польщі, архітектор Ю. Захаревич)<sup>14</sup>. Масове виробництво скульптур з алебастру мистець розгорнув 1880 року. У с. Берездівці (нині – Миколаївського р-ну Львівської обл.) відкрив фабрику виробів з білого, кольорового й прозорого «руського мармуру».

Творчі й комерційні успіхи дозволили Л. Марконі побудувати власний невеликий будинок з майстернею у Львові, на розі сучасних вулиць Антоновича і Русових<sup>15</sup>. Від грудня 1878 року він мешкав тут разом із великою родиною (мав п'ятьох доньок і двох синів). У червні 1880 року він отримав консенс (юридичне підтвердження) на свою діяльність із виготовлення скульптур у Львові<sup>16</sup>.

Різноманітні декоративні вироби з алебастру, у тому числі постаменти з квітковою орнаментикою, вази, тарелі, статуєтки, Л. Марконі демонстрував на аграрно-промисловій виставці в Перемишлі (1882)<sup>17</sup>. Вірогідно, з-під його різця протягом 1887–1888 років вийшли химери, що оздоблюють головний фасад парафіяльного костелу в Стрию (архітектори Ю. Захаревич, І. Долинський), а також неоготичний вівтар і амвон з білого алебастру. Проте невдовзі, 1889 року, опинившись у фінансовій скруті<sup>18</sup>, Л. Марконі змушений був закрити берездівську фабрику і надалі виконував свої роботи з алебастру, користуючись підприємством Г. Бромільської у с. Колоколин поблизу Букачівець (нині – Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.)<sup>19</sup>. Із місцевого алебастру скульптор вирізьбив балюстраду сходової клітки Галицької ощадної каси (1891, нині – приміщення Львівського музею етнографії та художнього промислу (ЛМЄХП), вівтар парафіяльного костелу в м. Горлице (1893, тепер – територія Польщі) і п'єдестал погруддя Франца-Йосифа I (різця А. Попеля), що був встановлений у львівському Палаці правосуддя (1893)<sup>20</sup>.

Реалізуючи свої творчі задуми, мистець звертався також до художніх можливостей декоративної кераміки (фаянсу, теракоти). У 1887–1890-х роках на «Крайовій станції керамічних дослідів при Львівській політехніці» виконав, у співавторстві з Ю. Захаревичем і Е. Кженом, дві вази з неоренесансним декором (зберігаються у фондах ЛМЄХП).

Упродовж 1880–1890-х років майстер прикрасив статуями і стуковою ліпниною численні львівські будівлі. Маючи хист архітектора, розробляв проектні креслення фасадів, намагаючись надати їм цілісного й zarazом самодостатнього художнього виміру. Архітектор Т. Мюнніх так писав про нього: «Марконі, архітектурному скульптору, було недостатньо оздоблювати споруди, він, як сам казав, «бавився в архітектора» і брав участь у майже всіх архітектурних конкурсах Галичини, наприклад, у конкурсах проектів театрів у Кракові та Львові, львівських будинків Галицької ощадної каси та Художньо-промислового музею. Робив це, захоплюючись вирішенням архітектурних проблем. [...] У його мистецькому хисті поєднувалися три напрями: архітектурний, рисувальний і скульптурний»<sup>21</sup>. Звертаючись до архітектурного проектування, Л. Марконі виконав конкурсні проекти найважливіших громадських будов Львова: Міського художньо-промислового музею (1889–1890, третя премія; обраний для будівництва спільний проект Л. Марконі і Ю. Яновського реалізований у 1902–1904 роках), Галицької ощадної каси (1887–1888), Міського (нині – Оперного) театру (1895). На Загальній крайовій виставці у Львові (1894) його нагородили Похвальною грамотою за проекти, продемонстровані у відділі архітектури. Однак мистець не мав повноважень (консенсу) на будівництво, тому до реалізації своїх планів залучав інших архітекторів.

Прикладами архітектурно-скульптурної синтези Л. Марконі є неоренесансні фасади кам'яниць по вул. Крашевського (нині – С. Крушельницької) № 21 (1878), № 15, № 17 (1882–1883, спільно з А. Загурським і З. Кендзерським)<sup>22</sup>, № 23 (1884, співавтор Я. С. Крох), № 1 (1884). У 1882–1883 ро-

## ЮРІЙ БІРЮЛЬОВ. ЛЬВІВСЬКИЙ МИСТЕЦЬ ЛЕОНАРД МАРКОНІ

ках спільно з архітектором В. Равським-молодшим розробив неоренесансний декор фасаду кам'яниці по вул. Панській, 2 (тепер – І. Франка)<sup>23</sup>. Не обійшлося, вірогідно, без участі мистця й оздоблення низки житлових кам'яниць, збудованих архітектором Е. Герматніком, зокрема, на сучасних вулицях: Б. Лепкого, 10–12 (1886–1887), Пекарській, 4–6 (1889–1890), Гребінки, 8 (1892). Про це свідчать характерні орнаментальні мотиви і форми фігур декору фасадів. З нагоди приїзду імператора Франца-Йосифа I до Львова у вересні 1880 року Л. Марконі було доручено увінчати портик міської ратуші трьома кам'яними статуями – алегоріями патріотизму, гостинності та мужності (не збереглися).

Протягом 1885–1887 років мистець створив один із кращих своїх архітектурно-скульптурних ансамблів – перший Будинок дирекції залізниці по вул. Третього травня, 3 (нині – Січових Стрільців). Фасад спроектований спільно з В. Равським-молодшим<sup>24</sup>, а от програму скульптурного оздоблення він розробив самостійно. Її склали численні алегоричні зображення залізничного руху, механіки, електрики; велика (3,5 м заввишки) статуя Меркурія на аттику споруди (іл. 3). Іконографічний аналіз цієї фігури засвідчує, що під час роботи над нею львівський художник взурався на деякі відомі зразки європейської пластики – маньєристичну статую «Меркурій» Джованні да Болоньї (1580) і скульптуру французького майстра XIX ст. Александра Фальг'єра «Переможець у півнячих боях» (1864), творчо переосмисливши останні. Повторивши основні композиційні елементи обох скульптур, Л. Марконі пом'якшив динаміку руху, спрямувавши його вгору, ніби імітуючи плавне піднесення, злет античного бога. В'їзна брама, обидва вестибюлі й сходові клітки будови рясно прикрашені неоренесансними арабесками<sup>25</sup>.

Стилістичну подібність до скульптур Будинку дирекції залізниці демонструють дві алегоричні статуї на порталі кам'яниці по вул. Гротт'єра, 8 (нині – Смольського, 1890)<sup>26</sup>. Їх із упевненістю можна вважати також творчим доробком мистця.

У 1890 році Л. Марконі виконав статую Богоматері на фасаді вілли живописця Я. Стики по вул. Міцкевича, 11 (нині – Листопадового Чину), збудованої І. Левинським за проектом Ю. Захаревича<sup>27</sup> (скульптура не збереглася). До речі, І. Левинський на своїй керамічній фабриці тиражував (у теракоті й майоліці) зменшений варіант марконівської статуї Богоматері й виставив декілька її екземплярів на Загальній крайовій виставці 1894 року. Кам'яні фігури Богоматері авторства Л. Марконі також було встановлено на фасаді будинку Товариства купців і торговельної молоді по вул. Чарнецького, 1 (нині – Винниченка, 1892)<sup>28</sup> і перед костелом Святої Марії Магдалини (1899; статуя не збереглася)<sup>29</sup>. Можливо, на замовлення І. Левинського й Ю. Захаревича у 1889–1890-х роках скульптор створив дві алегоричні фігури на фасаді вілли по вул. Марії Магдалини, 6 (тепер – О. Кольберга).

Свої наймонументальніші й водночас найгармонійніші щодо поєднання з архітектурою скульптури Л. Марконі створив упродовж 1890-х років. У 1891 році він завершив трифігурну групу «Ощадність, промисловість та рільництво» на аттику Галицької ощадної каси. Очевидна подібність центральної фігури композиції – Ощадності, що підносить смолоскип у руці, до нью-йоркської статуї Свободи скульптора Ф.-О. Бертольдї, недвозначно виказує джерело натхнення львівського майстра (іл. 5). Фасади цього будинку мистець додатково оздобив вирізьбленими з теребовлянського каменю барельєфами з алегоричними зображеннями різних наук, ремесел, мистецтв і портретом Ю. Захаревича, а вестибюль і сходову клітку – стукковими рельєфами (співавтор П. Гарасимович) і алебастровими фігурами грифонів<sup>30</sup>.

Композиційний уклад симетричної, вписаної у класичний трикутник групи «Ощадність», скульптор розвинув у великій кам'яній групі «Тріумф Справедливості» (1892), розміщеній на центральному аттику Палацу правосуддя (Крайового суду Галичини) по вул. Стефана Баторія, 1–3 (нині – князя Романа)<sup>31</sup>. Згодом, 1897 року, ансамбль

## ІСТОРІЯ

цього будинку Л. Марконі доповнив алегоричними фігурами Справедливості й Законодавства, встановленими на аттику бічного фасаду (співавтор А. Попель; статуї не збереглися)<sup>32</sup>.

Упродовж 1890–1896 років Л. Марконі працював також над оформленням інтер'єру львівської Преображенської церкви. Для неї він створив стукочий фриз із дванадцятьма гербами міст Галичини під центральним куполом та дванадцять кам'яних статуй апостолів<sup>33</sup> (іл. 4).

Досліджуючи стилістично-іконографічні особливості творів Л. Марконі 70-х – початку 90-х років XIX ст., слід підкреслити їх переважно ренесансно-класицистичний характер. Особливості образної системи, композиційний лад, характер моделювання об'ємів і техніка обробки каменю недвозначно засвідчують досконале знання мистцем взірців італійської скульптури XV–XVI та XVIII ст. і французької пластики XVI–XVII та XIX ст. Воднораз деякі зразки скульптури 1870–1880 років виконані в руслі неороманської й неоготичної стилістики.

Від 1893 року в художніх уподобаннях майстра відбувся поступовий перехід від неоренесансу до іншої течії історизму – модного на той час у Львові необароко. Ця еволюція помітна в оздобленні житлового будинку В. Равського Молодшого по вул. Матейка, 8 (1893–1894). У кам'яних атлантах «Гранд-готелю» на нинішньому проспекті Свободи, 13 (1893, архітектор Е. Герматник)<sup>34</sup> (іл. 6), у вісьмох статуях-алегоріях рік Галичини, що прикрашали цементний електричний водограй на Загальній крайовій виставці (створений 1894, розібраний 1906 року), (іл. 8) і в гіпсових моделях чотирьох алегоричних фігур для готелю «Жорж» (1898; закінчені А. Попелем і відлиті з цементу 1900 року)<sup>35</sup> Л. Марконі прагнув якомога точніше відтворити оголене тіло в русі. Динамічність утілених образів акцентований контрастною обробкою поверхні та грою світлотіні. Статуя Європи на фасаді готелю «Жорж», можливо, тримає в руці портретне погруддя самого скульптора. На фасадах названого готелю й філії Австро-Угорського банку по вул. Третього травня, 9 (тепер – Січових

Стрільців), майстер виконав жіночі й чоловічі маскарони.

Властиві його пізній творчості іконографічні мотиви, композиційні й питомо технічні прийоми простежуються також у монументальному оздобленні фасадів львівських кам'яниць, спроектованих архітектором А. Топольницьким і зведених А. Голомбом у стилі неорококо. Зокрема, у статуй Богородиці з Дитям, що на фасаді вілли по вул. Св. Софії, 29 (1897, нині – вул. І. Франка, 115), у декоративній ліпнині й погрудді А. Міцкевича на фасаді кам'яниці по вул. Св. Софії, 20 (1898, тепер – І. Франка, 104)<sup>36</sup>, у статуй А. Міцкевича, у фігурах хлопчиків та маскаронах на будинку по вул. Зибликевича, 8 (1898–1899, нині – І. Франка, 28)<sup>37</sup>. Для роботи над монументально-декоративними скульптурами Л. Марконі у 1897–1899 роках орендував у міської ради Палац архітектури Загальної крайової виставки<sup>38</sup>. Останніми працями, виконаними тут взимку 1898–1899 років, були ескізи путті з гербами міст Галичини та інші необарокові фігури для нового Міського театру (нині – Львівський академічний театр опери і балету), що не були втілені у матеріалі<sup>39</sup>.

Свій хист скульптора й архітектора Л. Марконі застосував також у пам'ятниках і надгробках. 1875 року разом із братами Яном і Міхалом Бембновичами він виконав надгробок М. Гославського, встановлений пізніше на цвинтарі Станіслава (тепер – Івано-Франківськ). У 1876 році мистець брав участь у конкурсі проектів пам'ятника С. Гоцинському, похованому на Личаківському цвинтарі, а 1877 – створив проект пам'ятника З. Хшановській поблизу руїн замку в Тереховлі. На думку О. Гауснера, який виступив 1877 року у пресі зі статтею «Про скульптуру», цей проект виявився найбільшим творчим досягненням мистця<sup>40</sup>. Вірогідно, у матеріалі його зреалізував Я. Бохенек 1900 року<sup>41</sup> (монумент знищено у 1941–1943 роках). За проектом Л. Марконі 1879 року встановлено також мармурову меморіальну таблицю на пошану Ф. Шопена в костелі святого Хреста у Варшаві. У 1883 році на замовлення міської влади Бережан львівський скульптор ви-

## ЮРІЙ БІРЮЛЬОВ. ЛЬВІВСЬКИЙ МИСТЕЦЬ ЛЕОНАРД МАРКОНІ

різьбив кам'яні пам'ятники королям Яну III Собеському і Миколаю Сенявському – обидва у вигляді обелісків з погруддями (були встановлені на ринковій площі, не збереглися)<sup>42</sup>. На Личаківському цвинтарі мистець звів гробівець барона Адама Гайдля, що мала вигляд стилізованого античного храму з доричними колонами й класицистичним фризом (близько 1887 року, співавтор архітектор Я. Шульц)<sup>43</sup>, а також – ліричний за настроєм нагробок на могилі «Дзюні» з портретною фігурою дівчинки біля хреста (близько 1881 року)<sup>44</sup>. Крім цього, спільно з Ю. Захаревичем 1888 року створив у львівському костелі домініканців мармуровий пам'ятник поетесі М. Бартус (з портретним медальйоном покійної та алегоричними образами творчості).

Для Л. Марконі 1890-і роки виявилися найбільш плідними у творенні монументів. У липні 1890 року за його проектом у львівській римо-католицькій катедрі встановили тимчасовий катафалк на честь А. Міцкевича (з погруддям поета й мармуровими урнами). Двома роками пізніше майстер здобув першу премію на конкурсі проектів пам'ятника А. Фредро у Львові. Після тривалого опрацювання гіпсової моделі її було відлито у бронзі. Пам'ятник письменнику врочисто відкрили 25 жовтня 1897 року<sup>45</sup> (нині стоїть у Вроцлаві) (іл. 7). Від 1893 року мистець шість років працював над монументом Т. Костюшкові в Кракові. На відміну від статичного неоренесансного пам'ятника А. Фредро, героя польського національного повстання скульптор зобразив на коні в русі, використавши стилістику необароко. Перед смертю Л. Марконі встиг завершити лише гіпсову модель у чверть натуральної величини. Роботу над монументом (заввишки 5,6 м) завершив його зять А. Попель. Відлитий у бронзі пам'ятник Т. Костюшкові 1901 року встановили в Кракові (знищений 1940 року, реконструйований у 1960 році, нині – на Вавелі).

Менше уваги Л. Марконі приділяв станковій скульптурі. Серед них відома тільки одна фігурна композиція: «Народження Христа» (1870–1880, гіпс). Із більшим натхненням він працював у жанрі портрету. За приклади тут може правити погруд-

дя директора львівської Школи лісництва Г. Стшелецького (1878), срібний рельєф із портретом Ю. Захаревича (1878), пам'ятна медаль князя Адама Сапіги (1886), медальйони Ядвіги Сапіги із Замойських (близько 1886) і А. Фредра (близько 1880, бронза)<sup>46</sup>. У 1893 році майстер подарував Товариству розвитку і прикрашання м. Львова вирізьблений з пісковика бюст С. Скарбека для встановлення його в міському Єзуїтському парку (не зберігся).

Останні роки життя мистця (1895–1899) були потьмарені ворожим ставленням художніх критиків і деяких колег, особливо Т. Баронча. Тяжкими ударами для нього стали смерть Ю. Захаревича (грудень 1898 року) і програш судового процесу проти архітектора Ю.-К. Яновського у справі авторства проекту будинку Міського художньо-промислового музею<sup>47</sup>.

Л. Марконі помер у Львові від туберкульозу в ніч з 1 на 2 квітня 1899 року, похований на Личаківському цвинтарі. На його могилі встановлено нагробок, вірогідно власного проекту, у неоренесансній стилістиці з мармуровим медальйоном лику Богоматері.

<sup>1</sup> Jaroszewski T. S., Rottermund A. Marconi Leonard // Polski Słownik Biograficzny. – Warszawa, 1974. – Т. XIX/4. – З. 83. – С. 603–604; Kwiatkowska M., Melbechowska-Luty A., Siomoczkin I. Marconi Leonard // Słownik Artystów Polskich. – Warszawa, 1993. – Т. V. – С. 356–359.

<sup>2</sup> [Kowalczyk M.]. Wstęp // Katalog wystawy przemysłu budowlanego we Lwowie. – Lwów, 1892. – С. VI.

<sup>3</sup> Gazeta Lwowska. – 1876. – N 92. – 22. IV. – С. 4.

<sup>4</sup> Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІАУЛ). – Ф. 165, оп. 5, спр. 262; Державний архів Львівської області (ДАЛО). – Ф. 2, оп. 1, спр. 2374, арк. 1–3.

<sup>5</sup> Gazeta Narodowa. – 1876. – N 46. – 26. II; N 221. – 27. IX.

<sup>6</sup> Gazeta Narodowa. – 1879. – N 111. – 14. V; 1880. – N 190. – 19. VIII; Meyet L. Oblicze poety // Kłosy. – 1889. – Т. 49. – N 1272. – 2 (14). XI. – С. 319.

<sup>7</sup> Gazeta Narodowa. – 1878. – N 12. – 15. I.

<sup>8</sup> [Marconi L.]. Głos z miasta // Dziennik Polski. – 1877. – N 287–293.

<sup>9</sup> Gazeta Narodowa. – 1877. – N 228. – 5. X.

<sup>10</sup> Gazeta Lwowska. – 1881. – N 86. – 15. IV. – С. 3; Gmach Sejmowy we Lwowie // Kłosy. – 1881. – N 829. – 7 (19). V. – С. 316.

<sup>11</sup> Gazeta Narodowa. – 1879. – N 271. – 25. XI; 1882. – N 24. – 29. I. – N 26. – 31. I. – N 33. – 10. II.

## ІСТОРИЯ

- <sup>12</sup> Лист Л. Марконі до графині Альфонсини Дідушицької 7. 11. 1878 р. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, відділ рукописів. – Ф. Дід. (Архів Дідушицьких), IV/2032, папка 27.
- <sup>13</sup> *Krasny P.* Kościół p. w. Najświętszego Serca Jezusa i klasztor SS. Franciszkanek Najświętszego Sakramentu // *Kościoly i klasztory Lwowa z wieków XIX i XX.* – Kraków, 2004. – S. 79, 86, 100. – II. 123.
- <sup>14</sup> *Dźwignia.* – 1880. – N 11. – 20. XI. – S. 98.
- <sup>15</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 2, спр. 4818, арк. 1–3, 10, 27.
- <sup>16</sup> ДАЛО. – Ф. 27, оп. 2, спр. 94, арк. 3; *Сьомочкін І.* Леонард Марконі // *Маестро.* – 1996. – N 1. – С. 25, 28.
- <sup>17</sup> *Klęczewski A.* Wystawa przemyska // *Gazeta Narodowa.* – 1882. – N 201. – 2. IX; *Strażnica Polska.* – 1882. – N 13. – 25. IX. – S. 4.
- <sup>18</sup> ЦДІАУЛ. – Ф. 146, оп. 51а, спр. 865, арк. 34; *Сьомочкін І.* Леонард Марконі. Сторінки творчої біографії // *Народознавчі зошити.* – 1996. – N 4. – С. 242.
- <sup>19</sup> *Gazeta Narodowa.* – 1897. – N 119. – 30. IV. – S. 3.
- <sup>20</sup> *Stebelski P.* Nowy pałac sprawiedliwości // *Dziennik Polski.* – 1893. – N 281. – 10. X. – S. 1; *Gazeta Narodowa.* – 1893. – N 197. – 29. VIII. – S. 2.
- <sup>21</sup> *T. M. [T. Münnich].* Leonard Marconi // *Czasopismo Techniczne.* – 1899. – N 8. – 25. IV. – S. 91.
- <sup>22</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 1, спр. 6460, арк. 1, 25; спр. 6461, арк. 71.
- <sup>23</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 3, спр. 687, арк. 3, 11–13.
- <sup>24</sup> *Czasopismo Techniczne.* – 1885. – N 10. – 20. X. – S. 117–118. – Tabl. VII.
- <sup>25</sup> *Gazeta Narodowa.* – 1887. – N 135. – 16. VI. – N 149. – 3. VII; *Pałac s. k. dyrekcji kolei państwowych austriackich we Lwowie // Kłosy.* – 1889. – T. 48. – N 1239. – 16 (28). III. – S. 205. До речі, у 2010–2011 роках фахівцями Національного університету «Львівська політехніка» розроблено плани реставрації екстер'єрних скульптур цього будинку і насамперед статуї Меркурія, яка зазнала значних утрат.
- <sup>26</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 1, спр. 2664.
- <sup>27</sup> Нині тут міститься Художньо-меморіальний музей Олекси Новаківського.
- <sup>28</sup> *Gazeta Narodowa.* – 1892. – N 295. – 8. XII. – S. 1. – N 296. – 9. XII. – S. 2.
- <sup>29</sup> *Przegląd.* – 1899. – N 100. – 2. V. – S. 2.
- <sup>30</sup> *Gmach Kasy Oszczędności // Dziennik Polski.* – 1891. – N 264. – 23. IX. – S. 2.
- <sup>31</sup> *Kurier Lwowski.* – 1892. – N 214. – 2. VIII. – S. 4. Зауважимо, що означена монументальна група не витримала випробування на міцність – скульптури мають механічні розриви, численні втрати і нині потребують ретельної реконструкції: стабілізації або заміни кріпильних елементів, пошкоджених корозією, відновлення деталей за відомими аналогами.
- <sup>32</sup> *Gazeta Lwowska.* – 1897. – N 159. – 16. VII. – S. 3.
- <sup>33</sup> *Gazeta Narodowa.* – 1890. – N 213. – 14. IX; *Червоная Русь.* – 1890. – № 197. – 1 (13). IX. – С. 3; *Галичанин.* – 1894. – N 236. – 21. X (2. XI); 1896. – N 110. – 19 (31). V. – С. 3; N 234. – 18 (30). X. – С. 3.
- <sup>34</sup> *Dziennik Polski.* – 1893. – N 293. – 22. X; N 359. – 29. XII; *Orłowicz M.* Ilustrowany przewodnik po Lwowie. – Lwów; Warszawa, 1925. – S. 139.
- <sup>35</sup> *Tygodnik ilustrowany.* – 1902. – N 16. – S. 303.
- <sup>36</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 2, спр. 5293, арк. 2–4, 34–35.
- <sup>37</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 3, спр. 886, арк. 14–17.
- <sup>38</sup> ДАЛО. – Ф. 3, оп. 1, спр. 4281.
- <sup>39</sup> *Kurier Lwowski* 1898. – N 278. – 7. X. – S. 4; *Słowo Polskie.* – 1899. – N 33. – 8. II. – S. 3.
- <sup>40</sup> *Hausner O.* O rzeźbie // *Tydzień Literacki.* – 1877. – T. IV. – N 38. – 27. V. – S. 596.
- <sup>41</sup> *Pomnik Zofii Chrzanowskiej // Kurier Lwowski.* – 1900. – N 317. – 15. XI. – S. 1; *Słowo Polskie.* – 1900. – N 531. – 14. XI. – S. 2; *Wschód.* – 1939. – N 137. – 2. VII. – S. 2.
- <sup>42</sup> *Dziennik Polski.* – 1883. – N 150. – 4. VII.
- <sup>43</sup> ДАЛО. – Ф. 2, оп. 4, спр. 1270, арк. 58; *Gazeta Narodowa.* – 1887. – N 171. – 29. VII.
- <sup>44</sup> *Markowski J.* Cmentarz Łyczakowski w opisie Pomnikowych rysów z cmentarzy lwowskich Władysława Z. Ciesielskiego. – Lwów, 1890. – S. 27.
- <sup>45</sup> *Pomnik Fredry we Lwowie // Dziennik Polski.* – 1897. – N 299. – 28. X. – S. 3.
- <sup>46</sup> Станкові твори митця нині зберігаються у Львівській національній галереї мистецтв і музеях Польщі.
- <sup>47</sup> *Słowo Polskie.* – 1898. – N 211. – 6. IX. – S. 4; *Kurier Lwowski.* – 1898. – N 355. – 23. XII. – S. 3.

## РЕЗЮМЕ / SUMMARY

Скульптор Леонард Марконі (1835–1899) переїхав із Варшави до Львова у 1874 році. Тут він обійняв посаду професора скульптури й орнаментального рисунка у Львівській політехніці, а також організував власну майстерню декоративної скульптури. Творча діяльність митця у львівській період тісно пов'язана з громадським і житловим будівництвом, що активно провадилося в місті в останній чверті XIX ст. Він співпрацював з Ю. Захаревичем та іншими архітекторами, гармонійно доповнюючи їхні споруди вишуканими зразками монументально-декоративної скульптури. У другій половині 1870 – упродовж 1890-х років Л. Марконі прикрасив статуями і стуквою ліпниною чимало львівських новобудов, з-поміж

ЮРІЙ БІРЮЛЬОВ. ЛЬВІВСЬКИЙ МИСТЕЦЬ ЛЕОНАРД МАРКОНІ

яких – два корпуси Політехніки, перший Будинок дирекції залізниці, Галицька ощадна каса, Палац правосуддя, Преображенська церква, готель «Жорж». Як практик, мистець дбав про технологічну якість скульптурних матеріалів. Йому належить оригінальний рецепт суміші гідралічного вапна і портланд-цементу. Він працював також із гіпсом, мармуром, місцевим алебастром, створював моделі дерев'яних скульптур. Маючи природний хист архітектора, нерідко сам розробляв проекти фасадів новобудов, прагнучи досягти максимальної цілісності й завершеності художнього задуму. Чи не найвищим досягненням його у ділянці монументальної скульптури стали пам'ятники М. Бартус (1888) і А. Фредро (1897) у Львові, Т. Костюшкови у Кракові (1901). Л. Марконі був виразним представником історизму в мистецтві Галичини кінця ХІХ ст. Джерелом його натхнення у 1870-х – на початку 1890-х років названого століття слугував переважно художній спадок Італії епохи Відродження та французького класицизму доби абсолютизму. Значно рідше він звертався до традицій романського й готичного стилів. Починаючи з 1893 року, художній стрій творів майстра поступово еволюціонує від неоренесансу до іншої течії історизму – необароко. Як плідний художник і здібний педагог, який мав багатьох учнів і виховав цілу плеяду скульпторів, Л. Марконі по праву вважається засновником і чільним представником львівської школи монументально-декоративної скульптури останньої чверті ХІХ ст.

*Ключові слова:* Леонард Марконі, архітектура, декор, композиція, Львів, різьба, скульптура, стилістика, статуя.

The sculptor Leonard Marconi (1835–1899) moved from Warsaw to Lviv in 1874. There he held an office of professor of sculpture and ornamental painting in Lviv Polytechnic School and established his own atelier of decorative sculpture. The artist's creative work of Lviv period is closely connected with the then public and house building which was intensively conducted in the late XIXth century. He worked together with J. Zachariewicz and other architects, and complemented fairly well their buildings with his exquisite examples of monumental decorative sculpture. Through the second part of the 1870s – 1890s L. Marconi decorated a lot of the Lviv buildings with sculptures and stucco fretwork, among them stand out especially: two buildings of Lviv Polytechnic School, first building of Lviv railway management, Galician savings bank, Court Palace, Church of Transfiguration, *George* hotel. Being a practical worker, Marconi took care of technological quality of the sculptural materials. He engineered an original recipe of mixture of hydraulic lime and Portland cement. He also worked in gypsum, marble, western Ukrainian alabaster, created the models of wooden sculptures. Having architect abilities, Marconi created the drafts of façades, seeking to turn them into independent, entire work of art. Almost an acme of his monumental sculpture were the M. Bartus (1888), A. Fredro (1897) (both – in Lviv) and T. Kosciuszko (1901) (Cracow) statues. L. Marconi was a significant representative of historicism in the Galician art in the late XIXth century. His Pierian Spring in the 1870s – early 1890s was an artistic heritage of the Renaissance Italy and classicist France. Rarely the sculptor applied to the motifs of Romanesque and Gothic art. Since 1893 some changes in the stylistics of his arts have happened: gradual transformation from the Neo-Renaissance to another flow of historicism – the Neo-Baroque. As a prolific artist and clever teacher who had a lot of pupils and trained a generation of sculptors, L. Marconi is rightly considered to be a founder and prominent representative of the Lviv School of monumental decorative sculpture in the late XIXth century.

*Keywords:* Leonard Marconi, architecture, décor, composition, Lviv, carving, sculpture, stylistics, statue.

Скульптор Леонард Марконі (1835–1899) переїхав із Варшави до Львова в 1874 року. Тут він вступив в посаду професора скульптури і орнаментального рисунка Львівської політехніки, а також організував власну майстерню декоративної скульптури. Творча діяльність художника львівського періоду тісно пов'язана з суспільним



## ІСТОРИЯ

и жилищным строительством, которое активизировалось в городе в последней четверти XIX в. Он сотрудничал с Ю. Захаревичем и другими архитекторами, гармонично дополняя их сооружения изысканными образцами монументально-декоративной скульптуры. Во второй половине 1870 – в 1890-х годов Л. Маркони украсил статуями и стукковой лепниной значительное число львовских новостроек, среди которых: два корпуса Политехники, первый Дом дирекции железной дороги, Галицкая сберегательная касса, Дворец правосудия, Преображенская церковь, гостиница «Жорж». Как практик, Л. Маркони заботился о техническом качестве скульптурных материалов. Ему принадлежит оригинальный рецепт смеси гидравлической извести и портланд-цемента. Он работал также с гипсом, мрамором, местной породой алебаstra, создавал модели деревянных скульптур. Имея врожденный талант архитектора, мастер нередко сам разрабатывал проекты фасадов строений, желая достичь максимальной цельности и завершенности художественного замысла. Наивысшим достижением его в области монументальной скульптуры стали памятники М. Бартус (1888) и А. Фредро (1897) во Львове, Т. Костюшко в Кракове (1901). Л. Маркони был ярким представителем историзма в искусстве Галичины конца XIX в. Источником его вдохновения в 1870-х – начале 1890-х годов служило главным образом художественное наследие Италии эпохи Возрождения и французского классицизма эпохи абсолютизма. Значительно реже он обращался к традициям романского и готического стилей. Начиная с 1893 года, художественный строй произведений мастера постепенно эволюционирует от неоренессанса к другому течению историзма – необарокко. Как плодотворный художник и прекрасный педагог, который имел много учеников и воспитал целый ряд скульпторов, Л. Маркони по праву считается основоположником и ведущим представителем львовской школы монументально-декоративной скульптуры последней четверти XIX в.

*Ключевые слова:* Леонард Маркони, архитектура, декор, композиция, Львов, резьба, скульптура, стилистика, статуя.



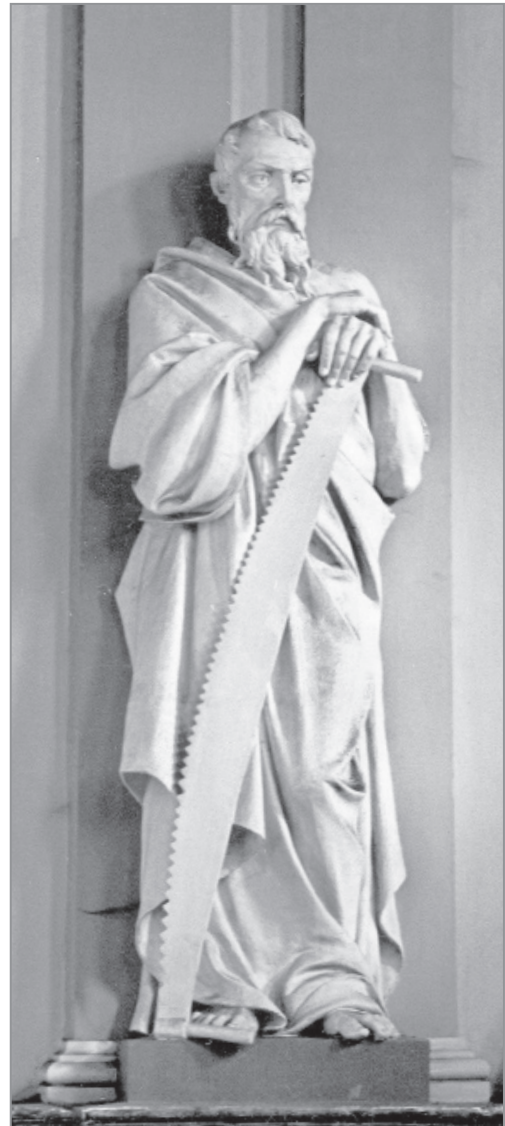
Іл. 1. Л. Марконі. Група «Інженерна наука, архітектура та механіка» на аттику головного будинку Львівської політехніки. 1876



Іл. 2. Л. Марконі. Рельєф на зовнішній стіні зали засідань Галицького сейму. 1879



Іл. 3. Л. Марконі. Статуя Меркурія на аттику будинку по вул. Січових Стрільців, 3у Львові. 1887



Іл. 4. Л. Марконі. Статуя апостола в куполі Преображенської церкви у Львові. 1895–1896



Іл. 5. Л. Марконі. Група «Ощадність, промисловість та рільництво» на аттиці Галицької ощадної каси у Львові. 1891



Іл. 6. Л. Марконі. Атланти на фасаді «Гранд-готелю» у Львові. 1893



Іл. 7. Л. Марконі. Пам'ятник А. Фредро у Вроцлаві (перенесено зі Львова). 1897



Іл. 8. Л. Марконі. Фонтан на Галицькій крайовій виставці у Львові. 1894